

Kıral Uçar, Gözde vd. (2019). "İklim Değişikliği İnkârının Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Ekolojik Adil Dünya İnancı İle İlişkisi". *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 20, S. 37, s. 739-764.

DOI: 10.21550/sosbilder.535560

Araştırma Makalesi

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İNKÂRININ SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ VE EKOLOJİK ADİL DÜNYA İNANCI İLE İLİŞKİSİ

Gözde KIRAL UÇAR*
Meral GEZİCİ YALÇIN**
Gamze ÖZDEMİR***

Gönderim Tarihi: Mart 2019

Kabul Tarihi: Mayıs 2019

ÖZET

Bu çalışmada, İklim Değişikliği İnkârı Ölçeği Türkçe alanyazına kazandırılmış olup iklim değişikliği inkârının cinsiyete ve eğitim düzeyine göre değişip değişmediği araştırılmıştır. Ayrıca, iklim değişikliği inkârının ekolojik adil dünya inancı ve sosyal baskınlık yönelimiyle ilişkisi incelenmiştir. Araştırmaya yaşları 18 ile 78 arasında değişen (Ortalama = 28.57, SS = 10.36; % 70,5'i kadın) toplam 275 kişi katılmıştır. Bulgular, iklim değişikliği inkârının eğitim düzeyine göre değiştiğini göstermiştir. Lisansüstü eğitim düzeyindeki katılımcıların iklim değişikliğini inkâr etme eğilimlerinin önlisans öğrencisi, önlisans mezunu ve lisans öğrencisi katılımcıların bulunduğu gruba oranla daha az olduğu görülmüştür. Ayrıca, iklim değişikliği inkârının ekolojik adil dünya inancı ve sosyal baskınlık yönelimi ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Son olarak, sosyal baskınlık yöneliminin ekolojik adil

* Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, gozdekiral@gmail.com, gozdekiral@comu.edu.tr

** Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, meralgeziciyalcin@ibu.edu.tr

*** Arş. Gör., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, gamzeozdemir@comu.edu.tr

dünya inancı ve iklim değişikliği inkârı arasındaki ilişkide aracı bir role sahip olduğu bulunmuştur. Elde edilen bulgular alanyazın ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *iklim değişikliği, iklim değişikliği inkârı, ekolojik adil dünya inancı, sosyal baskınlık yönelimi, aracılık analizi*

The Associations of Social Dominance Orientation and Ecological Belief in a Just World with Climate Change Denial

ABSTRACT

The Climate Change Denial Scale was adapted to Turkish. Moreover, group differences in climate change denial regarding gender and educational level were investigated. Further, it was aimed to examine the relationships between climate change denial, ecological belief in a just world (EBJW), and social dominance orientation (SDO). The sample consisted of 275 participants aged from 18 to 78 years old ($M = 28.57$, $SD = 10.36$; 70.5% women). The results revealed that there was a significant effect of education in climate change denial scores. Participants with a postgraduate degree were less likely to deny climate change than the participants who had a two-year degree and were undergraduates. Further, results showed that climate change denial was positively associated with both EBJW and SDO and SDO mediated the relationship between EBJW and SDO. Implications are discussed.

Key words: *climate change, climate change denial, ecological belief in a just world, social dominance orientation, mediation analysis*

Giriş

Küresel iklim değişikliğinin, sıcaklık artışı, beklenmedik hava olayları, kuraklık, biyolojik çeşitlilik kaybı, tarımsal verimde azalma gibi insanların ve diğer canlıların yaşamı üzerinde birçok olumsuz etkisi bulunmaktadır. Atmosfer, toprak, okyanuslar ve buz kütleleri üzerinde son yüzyıl içinde yapılan çoklu gözlemler, iklim değişikliğinin gerçekleştiğine dair güvenilir bulgular ortaya koymaktadır (Intergovernmental Panel on Climate Change [IPCC] 2014: 30-32). İklim değişikliği, ciddi riskleri beraberinde getirmektedir. Tür çeşitliliğinde azalma, gıda ve su sorunu, insan sağlığına yönelik olumsuz etkiler, ekonomik problemler, eşitsizlik ve yoksulluğun

artması, bu risklerden yalnızca bazılarıdır (IPCC 2014: 13). Ekosistemle ilişkili bir kriz olarak da görülen iklim değişikliği, “gelecekteki bir tehdit” olmaktan çok, bugün önlem alınması gereken bir konudur (Watson 2014: 1). Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ne (1992: 3) göre iklim değişikliği, küresel atmosferin yapısını değiştirmektedir ve doğrudan ya da dolaylı olarak insan faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır.

Türkiye’deki CO₂ salınımı, 2012-2014 yılları arasında 19 bin ton artarak 363,1 bin tondan 382,2 bin tona yükselmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] 2016: 5). Toplam sera gazı salınımı ise 2015 yılında, bir önceki yıla kıyasla % 4,3 artmış ve 475,1 milyon ton CO₂ eşdeğerine ulaşmıştır (TÜİK 2017). 2015 itibariyle 78,7 milyon olan Türkiye nüfusunun yalnızca % 7,9’u kırsal alanda yaşamayı tercih etmektedir (TÜİK 2016: 7, 9) ki bu oran, 1927 yılında % 75,8’dir (TÜİK Erişim: 15.02.2019). Hızla artan nüfus, kentlerin endüstriyelleşmesi gibi etmenler, Türkiye’de de iklim değişikliği etkilerinin belirgin bir düzeyde hissedilmesine neden olmaktadır. Çalışmalar (ör. Sano vd. 2019: 212-215), iklim değişikliği etkilerinin Türkiye’de de görüldüğüne ve gelecekte de bu etkilerin artarak devam edeceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla, insanın ekolojik habitatına zarar veren davranışların ve bu davranışlara yol açan duygu ve bilişlerin anlaşılmasına yönelik yapılacak yeni araştırmaların, bu davranışların önlenmesine katkı sunacağı düşünülebilir. Bu çerçevede bu araştırmanın amacı, iklim değişikliği inkârının sosyal baskınlık yönelimi ve ekolojik adil dünya inancı ile ilişkisinin incelenmesidir.

İklim Değişikliği İnkârı ve Sosyal Baskınlık Yönelimi

Yukarıda söz edilen, iklim bilimi tarafından elde edilen bilimsel gerçeklere karşın, iklim değişikliği insanlar tarafından inkâr edilebilmektedir. Öyle ki, iklim değişikliğini inkâr eden gruplar içinde bilim insanları da bulunmaktadır; bunun dışında, hükümetler, politik oluşumlar, dini kurumlar, endüstriyel şirketler, medya gibi çeşitli

örgütler ve genel olarak halk tarafından iklim değişikliği inkâr edilebilmektedir (Bjornberg vd. 2017: 235-236). Çevre sorunlarının inkârı, risklerin azaltılmasını sağlayacak olan çevre yanlısı davranışların (pro-environmental behaviors) önündeki en büyük engellerden biridir (ör. Feygina vd. 2010: 331-332). Diğer bir ifadeyle, iklim değişikliğini önlemek için öncelikli olarak iklim değişikliğini kabul etmek gerekir. Bu nedenle, iklim değişikliği inkârının altında yatan sosyal psikolojik unsurların anlaşılması önemlidir. Araştırmalar, ideolojik değişkenlerin iklim değişikliği inkârıyla ilişkili olduğunu göstermektedir (ör. McCright vd. 2011: 1169-1170). Örneğin, bireylerin sahip olduğu sosyal baskınlık yöneliminin iklim değişikliği inkârıyla ilişkili olduğu gözlenmiştir (ör. Jylhä vd. 2015: 110).

Sosyal baskınlık yönelimi, kişilerin grup temelli bir hiyerarşinin varlığına ve sürdürülmesine yönelik arzularını kapsayan kişisel bir eğilimdir (Sidanius vd. 1999: 39, 48). Bu eğilim, gruplar arası eşitsizliklerin sürdürülmesine neden olan hiyerarşi artırıcı mitleri benimseme yönünde olabileceği gibi; gruplar arası eşitliği destekleyen hiyerarşi azaltıcı mitleri benimseme yönünde de olabilir. Bireylerin hangi mitleri kabul edip desteklediği, onların sosyal baskınlık yöneliminin düzeyine bağlıdır. Sosyal Baskınlık Kuramı'na (Sidanius vd. 1999: 39) göre, bireylerin sosyal baskınlık yönelimi düzeyleri arttıkça, hiyerarşi artırıcı mitleri kabul etme ve destekleme düzeyleri de artacak, böylece grup temelli hiyerarşilerin sürdürülmesi sağlanacaktır. İklim değişikliğinin dezavantajlı gruplara görece daha fazla zarar verdiği göz önünde bulundurulduğunda (IPCC 2014: 13) iklim değişikliği inkârının hiyerarşik eşitsizliği desteklediği düşünülebilir. Görgül araştırmalar da sosyal baskınlık yöneliminin iklim değişikliği inkârıyla pozitif yönlü bir ilişkiye sahip olduğunu; yüksek sosyal baskınlık yönelimi düzeyine sahip bireylerin iklim değişikliğini daha fazla inkâr etme eğiliminde olduklarını ortaya koymuştur (Häkkinen vd. 2014: 63, 65; Jylhä vd. 2015: 110; Jylhä vd. 2016: 186; Milfont vd. 2013: 1134; Stanley vd. 2017: 230, 232; Panno vd. 2018: 876).

İklim Değişikliği İnkârı ve Ekolojik Adil Dünya İnancı

Çevreyle ilgili birtakım gelişmeler veya önlemler söz konusu olduğunda, gerekli kararları alanlarla bu kararlardan etkilenenler ya da etkilenecek olanlar aynı kişiler değildir. Benzer şekilde, çevresel imkânları kendi çıkarları doğrultusunda tüketip kendisine sosyal veya ekonomik kazanç sağlayanlarla bu imkânların tükenişinin olumsuz sonuçlarını yaşayanlar aynı kişiler değildir (Clayton vd. 2016: 371-372; Jamieson 2007: 89-91). Bu bağlamda, çevresel adalet algısı önemli bir değişkendir (Clayton vd. 2016: 374; Jamieson 2007: 86, 98). Ekolojik kaynaklarla ilgili herkesin hak ettiğini aldığı, ekolojik kaynakların dağıtımının ve ekolojik süreçlere katılımın adil olduğu şeklindeki inanç, ekolojik adil dünya inancı olarak tanımlanmaktadır (Baier vd. 2013: 285, 287). Baier ve arkadaşlarına (2013: 275) göre ekolojik adil dünya inancının çevre yanlısı davranışlarla negatif yönde ilişkili olması beklenir. Çünkü herkesin hak ettiği ekolojik kaynakları elde ettiğine dair inanç, insanların çevre yanlısı davranışlarda bulunarak çevresel kaynakları korumak, eşit dağıtımını ve eşit katılımını sağlamak adına eyleme geçme gerekliliğini ortadan kaldırır. Ekolojik meselelerle ilişkili olarak hem farklı adalet algısı boyutlarını (Kals vd. 2001: 377; Reese vd. 2015: 91; Syme vd. 2000: 912) hem de ekolojik adil dünya inancını (Baier vd. 2013: 292; Kiral Ucar vd. 2016: 567) ele alan görgül araştırma bulguları, öngörülen bu ilişkiyi destekler niteliktedir: Bireylerin ekolojik adaletin varlığına olan inançları arttıkça, çevre yanlısı davranışlarda bulunma düzeyleri azalmaktadır.

Baier ve arkadaşları (2013: 275) ekolojik adil dünya inancının sistemi meşrulaştırma motivasyonu ile benzer bir biçimde işlediğini, bireylerin sistemdeki sorunları ve buna dair kendi sorumluluklarını inkâr edebildiklerini ileri sürmektedir. Söz konusu araştırmacılara göre, kişi, ekolojik bir adaletsizlik fark ettiği halde bu adaletsizliğin giderilmesinin mümkün olmadığına inanıyorsa, kendini tehdit altında hisseder. Bu tehdit hissini önüne geçmek için adaletsizliği inkâr etmekten başka çaresi yoktur. İnkâr, bir taraftan çevre yanlısı

davranışlarda bulunma gereğini ortadan kaldırırken, diğer taraftan, ekolojik eşitsizliğin sürmesine neden olur. Yine aynı araştırmacılar, kişilerin ekolojik adil dünya inancı arttıkça, enerji tasarrufuyla çelişen hedeflere bağlanma ihtimallerinin de arttığını ve bu ilişkiye inkârla ilişkili meşrulaştırıcı argümanların aracılık ettiğini gözlemlemiştir (Baier vd. 2013: 293). Böylece, ekolojik adil dünya inancının çevresel problemlerin inkârına neden olacağı savı desteklenmiştir. Bu temelden hareketle, ekolojik adil dünya inancının iklim değişikliği inkârıyla pozitif yönde ilişki göstermesi beklenebilir. Ancak, ekolojik adil dünya inancı ile iklim değişikliği inkârı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya alanyazında rastlanmamıştır.

Bireylerin dünya görüşlerinin onların sosyal baskınlık düzeylerini etkilediğine (ör. Duckitt 2001: 59, 81) dair bakış açısı benimsendiğinde, dünyanın nasıl bir yer olduğuna yönelik inancın da sosyal baskınlık yönelimi üzerinde etkiye sahip olacağı varsayılabilir. Bu varsayım görgül araştırma bulguları tarafından da desteklenmiştir. Örneğin, Bizer ve arkadaşları (2013: 431) önyargıyı açıklamada, dünyanın genel olarak adil bir yer olduğuna ilişkin inancın yordayıcı, sosyal baskınlık yöneliminin ise aracı değişken olduğunu gözlemlemiştir. Benzer bir biçimde, Jylhä vd. (2015: 110) mevcut sistemi meşru ve adaletli algılama (sistemi meşrulaştırma) ile iklim değişikliği inkârı arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yöneliminin aracı bir rolü olduğunu göstermiştir. Diğer bir deyişle, sistemi meşrulaştırma düzeyiyle iklim değişikliği inkârı arasındaki olumlu ilişkinin mevcut grup temelli hiyerarşik sistemin kabulü anlamına geldiği söylenebilir. Ekolojik adil dünya inancı ile iklim değişikliği inkârı arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yöneliminin nasıl bir rolü olduğunu sınavan bir araştırmaya şimdiye kadar rastlanmamıştır. Bu çalışmada, ekolojik adil dünya inancının sistemi meşrulaştıran inançlardan biri olduğu varsayımından (Baier vd. 2013: 278) hareketle, ayrıca, adil dünya inancı ile sosyal baskınlık arasında daha önce bulunmuş olan aracılık ilişkisinden (Bizer vd. 2012: 431) yola çıkarak, sosyal baskınlık

yöneliminin; ekolojik adil dünya inancı ve iklim değişikliği inkârı arasındaki ilişkiye aracılık edeceği öngörülmüştür.

Araştırmanın Amacı ve Hipotezler

Bu araştırmanın amaçlarından biri Türkiye'deki sosyal gruplar arasında (cinsiyet grupları ve farklı eğitim düzeyleri) iklim değişikliği inkârı açısından bir fark olup olmadığını incelemektir. Ayrıca, iklim değişikliği inkârı ile sosyal baskınlık yönelimi ve ekolojik adil dünya inancı arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar çerçevesinde araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

Alanyazında kadınlarla erkekler arasında iklim değişikliği inkârı bakımından fark olup olmadığına ilişkin tutarlı olmayan bulgulara rastlanmaktadır. Bazı araştırmalarda, erkeklerin iklim değişikliğini inkâr etme düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğu görülürken (ör., Jylhä vd. 2016: 185-186; McCright vd. 2011: 1169), diğerlerinde cinsiyetin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır (ör., Hu vd. 2017: 127; Panno vd. 2018: 877). Türkiye örneklemeden ise ilk kez bu çalışmayla birlikte veri toplanmıştır. Dolayısıyla iklim değişikliği inkârı açısından cinsiyet farkı gözlenip gözlenmeyeceği bilinmemektedir. Bu nedenle, araştırmanın cinsiyetle ilgili hipotezi tek yönlü bir şekilde kurulmamıştır.

H₁. Cinsiyetin iklim değişikliği inkârı üzerinde etkisi vardır.

Eğitim düzeyi yüksek olan kişilerin iklim değişikliğini kabul etme eğilimlerinin daha yüksek olduğu daha önceki araştırmalarda gösterilmiştir (örn., Brenkert-Smith vd. 2015: 352). Bu çalışmada, eğitim düzeyi yüksek olan katılımcıların iklim değişikliği inkârı düzeylerinin eğitim düzeyi düşük olan katılımcılara oranla daha düşük olması beklenmektedir.

H₂. Eğitim düzeyi yüksek olan katılımcılar eğitim düzeyi düşük olan katılımcılara oranla iklim değişikliğini daha az inkâr eder.

Alanyazında, ekolojik adil dünya inancı ile iklim değişikliği inkârı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma bulunmasa da, ekolojik adil dünya inancının çevresel problemlerin inkârını yordayabileceğini gösteren bulgular (Baier vd. 2013: 293) dikkate alınarak, bu araştırmada, ekolojik adil dünya inancının iklim değişikliği inkârını pozitif yönde yordaması beklenmektedir.

H₃. Ekolojik adil dünya inancı, iklim değişikliği inkârını pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordar.

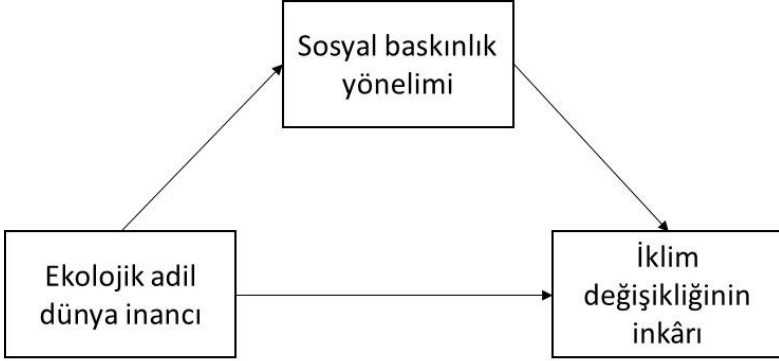
Öte yandan, sosyal baskınlık yönelimi ile iklim değişikliği inkârı arasındaki pozitif yöndeki ilişki, alanyazında yer alan çok sayıda araştırma tarafından tutarlı bir biçimde ortaya konmuştur (ör. Häkkinen vd. 2014: 63, 65; Jylhä vd. 2015: 110). Bu araştırmada da sosyal baskınlık yöneliminin iklim değişikliği inkârını pozitif yönde yordaması beklenmektedir.

H₄. Sosyal baskınlık yönelimi, iklim değişikliği inkârını pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordar.

Sosyal baskınlık yöneliminin, ekolojik adil dünya inancı ve iklim değişikliği inkârı arasındaki ilişkide nasıl bir rolü olduğunu inceleyen bir araştırma bulunmasa da, ekolojik adil dünya inancının sistemi meşrulaştıran inançlardan biri olduğu (Baier vd. 2013: 278) dikkate alındığında ve sosyal baskınlık yöneliminin genel sistemi meşrulaştırma düzeyi ve iklim değişikliği arasındaki ilişkide aracı bir rolü olduğunu gösteren önceki çalışmalardan (ör. Jylhä vd. 2015: 110) hareketle bu araştırmada, sosyal baskınlık yöneliminin ekolojik adil dünya inancı ve iklim değişikliği arasındaki ilişkide aracı bir role sahip olacağı beklenmektedir (bk. Figür 1).

H₅. Sosyal baskınlık yönelimi, ekolojik adil dünya inancı ile iklim değişikliği inkârı arasındaki ilişkide aracı bir role sahiptir.

Figür 1. Araştırmada Test Edilen Kavramsal Model

Yöntem

Örneklem

Çalışma evreni, internet kullanıcıları olarak belirlenmiştir. Örneklem tekniği (sampling technique) kolaylıkla bulunabilen örneklem tekniğidir (opportunity sampling; Hayes 2011: 19).

Araştırmaya yaşları 18 ile 78 (*Ortalama* = 28.57, *SS* = 10.36) arasında değişen 275 gönüllü katılmıştır. Katılımcıların 194'ü (% 70,5) kadın, 81'i (% 29,5) erkektir. Katılımcıların 1'i (% 0,4) ortaokul mezunu, 10'u (% 3,6) lise mezunu, 19'u (% 6,9) ön lisans öğrencisi, 122'si (% 44,4) lisans öğrencisi, 58'i (% 21,1) lisans mezunu, 19'u (% 6,9) yüksek lisans öğrencisi, 11'i (% 4) yüksek lisans mezunu, 14'ü (% 6,4) doktora öğrencisi ve 14'ü (% 6,4) de doktora mezunudur.

Katılımcıların 115'i (% 41,8) çalışmadığını ve bir iş de aramadığını belirtirken, 58'i (% 21,1) çalışmadığını ancak iş aradığını, 52'si (% 18,9) kamu sektöründe, 50'si (% 18,2) ise özel sektörde çalıştığını belirtmiştir. Çalışan katılımcıların ($n=102$) 42'si (% 41,2) eğitim-öğretim (akademisyen, öğretmen, eğitmen), 21'i (% 20,6) sağlık (doktor, hemşire, ebe, tıbbi sekreter, çocuk gelişimci, psikolog, psikolojik danışman) ve 6'sı ticaret (dış ticaret uzmanı, ihracat uzmanı,

pazarlama, satın alma, satış elemanı, satış temsilcisi) alanında çalışmaktadır. Ayrıca 6'sı (% 5,9) işçi ve 5'i (% 4,9) mühendis olduğunu bildirmiştir. Çalışan diğer katılımcıların meslekleri ise şöyledir: biyolog, desinatör, gazeteci, matbaacı, oyuncu, öğrenci, serbest meslek, sosyolog, spor yöneticisi, tasarımcı, teknik destek elemanı.

Katılımcıların 159'u (% 57,8) kendisini orta halli olarak ifade ederken, 53'ü (% 19,3) ortanın altında, 63'ü (% 22,9) ise ortanın üstünde bir sosyo-ekonomik düzeye sahip olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla, katılımcıların çoğunun gelir düzeylerinin orta ve orta üstünde olduğu söylenebilir.

Bunun dışında, katılımcıların herhangi bir çevreci gruba üye olup olmadıkları da sorulmuştur. Ankete cevaplayanların sadece % 17,8'i bir çevreci gruba üye olduğunu belirtmiştir.

Veri Toplama Araçları

Demografik bilgi formunda katılımcıların cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek, yaş, çalışma durumu ve ekonomik düzey gibi demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

Ekolojik adil dünya inancı ölçeği, 1 (“Hiç katılmıyorum”) ile 6 (“Tamamen katılıyorum”) arasında değişen 6 dereceli Likert tipinde 6 maddeden oluşmaktadır (örnek madde: “Kıymetli doğal kaynaklar (ör. hammadde) dağıtılırken, herkes bu kaynakları elde etmede eşit şansa sahiptir.”). Baier ve arkadaşları (2013: 285-287) tarafından geliştirilen ölçek, Kiral Ucar ve arkadaşları (2016: 567) tarafından Almanca aslından Türkçeleştirilmiş ve Cronbach Alfa değeri .82 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada elde edilen Cronbach Alfa değeri ise .83'tür.

Sosyal baskınlık yönelimi ölçeği, Pratto ve arkadaşları (1994: 474, 763) tarafından geliştirilmiş; Karaçanta (2002: 51) tarafından Türkçeye kazandırılmıştır ($\alpha = .85$). Ölçek, 1'den (“Hiç katılmıyorum”)

6'ya ("Tamamen katılıyorum") kadar değişen 6 dereceli Likert tipinde 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 numaralı maddeleri ters kodlanmaktadır. Bu çalışmada elde edilen Cronbach Alfa değeri .90'dır.

İklim değişikliği inkârı ölçeği, iklim değişikliği üzerinde insan etkisi, iklim değişikliğinin ciddiyeti gibi inkârın farklı formlarını kapsamaktadır. Ölçek, Häkkinen ve Akrami (2014: 63) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, 1'den ("Hiç katılmıyorum") 6'ya ("Tamamen katılıyorum") kadar derecelendirilmiş 6'lı Likert tipindedir. Toplam 16 maddeden oluşan ölçeğin 3., 4., 7., 13. ve 15. maddeleri ters kodlanmaktadır. Bu araştırmayla Türkçeye uyarlanan ölçeğin geçerlik testi için doğrulayıcı faktör analizi (confirmatory factor analysis) uygulanmıştır; güvenilirlik testi için iç tutarlılığı gösteren Cronbach Alfa değeri, buna ek olarak iki-yarım güvenilirliği için Guttman iki-yarım katsayısı hesaplanmıştır.

İşlem

Veriler surveey.com isimli anket programı aracılığıyla 23 Mart-4 Haziran 2018 tarihleri arasında çevrim-içi bir şekilde toplanmıştır. Anket, çeşitli çevre örgütlerinin sayfalarında ve farklı sosyal medya hesaplarında dolaşıma sokulmuştur.

Bulgular

Häkkinen ve Akrami (2014: 63) tarafından geliştirilen İklim Değişikliği İnkârı Ölçeği, ilk kez bu çalışmada Türkçeye çevrilerek kullanılmıştır. Bu nedenle, öncelikle ölçeğin geçerlik-güvenirlik analizi gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, ölçek bu makalenin yazarları tarafından komite usulü bir şekilde Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra, psikoloji alanında uzman iki kişiden ölçeği değerlendirmeleri istenmiştir. Ölçek maddelerinin son haline uzmanların görüşü alındıktan sonra araştırmacılar tarafından karar verilmiştir.

Sonraki aşamada, ölçeğin Türkçe formunun yapı geçerliği incelenmiştir. Böylece ölçeğin Türkiye örnekleminde de tek boyutlu bir yapıya sahip olup olmadığı test edilmiştir. Bunun için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, IBM AMOS 24 (IBM Corp 2016) paket programı kullanılarak ve Byrne'nin (2010: 97-127) önerdiği işlem basamaklarına uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Buna göre, öncelikle verinin normal dağılım sayıltularını karşılayıp karşılamadığı test edilmiştir. Ölçeğin tüm maddelerinin basıklık ve yatıklık değerlerinin önerilen kesme noktaları (-3 ile +3 arasında) içinde olduğu görülmüştür.

Orijinal ölçek, tek faktörden oluştuğu için birinci düzey (first-order) faktör analizi yapılmıştır. İlk analiz sonuçları, uyum iyiliği indekslerinin (model fit indices) görece düşük olduğunu göstermiştir, $\chi^2(60) N=275=380.034$, $p<.001$, $(\chi^2/df)=3.65$, $GFI=.84$, $RMSEA=.098$, $SRMR=.09$. Faktör yükleri düşük olan 14. ve 15. maddelerle (sırasıyla .31 ve .20), model değiştirme indeksinin analizden çıkarıldığında uyum indekslerinin artacağını işaret ettiği 3. madde analizden çıkarılarak doğrulayıcı faktör analizi yeniden yapılmıştır. Sonraki analizlerde bu üç madde çıkarılarak ölçek toplam puanı hesaplanmış ve analizlere bu puan dâhil edilmiştir.

Model uyum indekslerini iyileştirmek amacıyla yapılacak değişiklikler için değiştirme indeksleri (modification indices) temel alınmıştır. Buna göre, bazı maddelerin hata kavramları arasında (1. ve 2. maddeler, 2. ve 16. maddeler, 5. ve 6. maddeler; 9. ve 10. maddeler, 10. ve 11. maddeler) korelasyon parametrelerinin çizilmesinin model uyumunu artıracığı görülmüştür. Bu maddelerde yer verilen ifadelerin anlamlarının birbirine benzemesinin hata kavramlarının birbiriyle ilişkili olmasında rol oynadığı ileri sürülebilir. Ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olması sebebiyle hata kavramlarının ilişkisine izin verilmiştir. Çünkü hata kavramları arasındaki korelasyonların ölçme hatasından kaynaklandığı düşünülmüştür (Byrne 2010: 10). Bu işlemden sonra tüm model uyum iyiliği indeksleri *iyi model uyumu*

kriterlerine yükselmiştir (Byrne 2010: 73-74, 111-114; ayrıca bk. Hu vd. 1999: 27-28). Sonuç olarak, elde edilen uyum iyiliği indekslerine göre veri, ölçeğin orijinal formundaki tek faktörlü yapıya uymaktadır ($\chi^2(60) N=275)=102.797$, $p<.001$, $(\chi^2/df)=1.71$, $GFI=.95$, $RMSEA=.05$, $SRMR=.05$).

Tablo 1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Ort.	SS	Faktör yükü
1 Dünya ikliminin son yüzyıl boyunca ısındığının kesin olmadığını düşünüyorum.	2.02	1.24	.44
2 Dünya ikliminin gerçekten değişiyor olduğuna inanmak güç.	1.92	1.18	.48
4 Bugün hakkında konuşulan iklim değişikliği doğal değişimden değil, insan aktivitelerinden kaynaklanmaktadır.	1.82	0.99	.46
5 Dünya ikliminin ısınması doğaldır ve insan etkisine bağlı değildir.	1.87	1.10	.60
6 Yeryüzündeki ısı doğal nedenlerden dolayı değişmektedir ve insan aktivitesinin bu değişimle ilgisi yoktur.	1.72	0.96	.58
7 İklim değişikliği Dünyayı olumsuz bir şekilde etkileyecek.	1.53	0.85	.50
8 İklim değişikliği Dünya üzerindeki yaşamı hiç bir şekilde anlamlı bir biçimde etkilemeyecek.	1.76	1.21	.56
9 Bence iklim değişikliğinin etkilerinin farkına bile varmayacağız.	1.76	1.16	.56
10 Sözde "İklim tehdidi" abartılmaktadır.	1.60	1.00	.85
11 İklim değişikliğinin ciddiyeti medyada abartılmaktadır.	1.67	1.02	.82
12 İklimin bazı yerlerde biraz değişmesi önemli bir şey değildir.	1.67	0.99	.70
13 Pek çok insan iklim değişikliğinin ciddiyetini hafife almaktadır.	1.84	1.01	.43
16 İklim değişikliğine ilişkin kanıtların oldukça zayıf olduğunu düşünüyorum.	2.06	1.29	.66

Ölçeğin güvenilirliği, iç tutarlık katsayısı (Cronbach's Alpha) test edilerek belirlenmiştir. Ölçeğin 13 madde için iç tutarlık katsayısı .87 olarak bulunmuştur. Ayrıca, ölçeğin iki-yarım güvenilirliği (Guttman's Split-Half) için elde edilen değer .84'tür.

İklim Değişikliği İnkârının Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi

İklim Değişikliği İnkârı Ölçeğinin tüm örneklem için ortalaması 1.79'dur ($SS = 0.68$). Ölçek maddelerinin 6'lı Likert tipi derecelendirmelere sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda, tüm örneklemde iklim değişikliği inkârı düzeyinin görece düşük seviyede olduğu görülebilir. Bunun yanında, ölçekten alınan puanlar farklı sosyal

gruplara (cinsiyet ve eğitim durumu) göre incelenmiştir. Cinsiyetin iklim değişikliği inkârı üzerinde herhangi bir etki ortaya çıkarıp çıkarmadığını görmek için bağımsız gruplar için t-testi yapılmıştır. Bulgular, cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir ($p > .05$).

Eğitim durumunun inkâr üzerinde bir etkisinin olup olmadığı da tek-yönlü ANOVA analizi ile incelenmiştir. Bunun için öncelikle veri yeniden kodlanarak üç düzeyli bir değişken elde edilmiştir: Yüksek eğitim düzeyi, lisansüstü eğitimini tamamlamış kişileri ($n = 58$) kapsarken, orta eğitim düzeyi lisans mezunu olan kişileri ($n = 58$) içermektedir. Düşük eğitim düzeyi ise önlisans öğrencisi, önlisans mezunu ve lisans öğrencisi olan katılımcılardan ($n = 148$) oluşmuştur. Elde edilen bulgulara göre, eğitim, iklim değişikliği inkârı üzerinde anlamlı bir fark yaratmaktadır, $F(2, 261) = 7.16, p = .001$. Yapılan Bonferroni post-hoc karşılaştırması, lisansüstü eğitim düzeyine sahip katılımcıları içeren grubun ($n = 58, Ort. = 1.56, SS = 0.52$); önlisans öğrencisi, önlisans mezunu ve lisans öğrencisi katılımcıları içeren gruptan ($n = 148, Ort. = 1.92, SS = 0.74$) daha az iklim değişikliğini inkâr etme eğiliminde olduğunu göstermiştir.

Değişkenler Arası Korelasyonlar

Çalışmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek için Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular, iklim değişikliği inkârı ile ekolojik adil dünya inancı ($r = .25, p < .01$) ve sosyal baskınlık yönelimi ($r = .22, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Korelasyon katsayıları ve betimsel istatistikler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Bulguları ile Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	EADİ	SBY	İDİ
EADİ^a	1		
SBY^b	.22*	1	
İDİ^c	.25*	.41*	1
Ort.	2.63	1.95	1.79
SS	1.100	0.74	0.68

^a ekolojik adil dünya inancı; ^b sosyal baskınlık yönelimi; ^c iklim değişikliği inkârı;

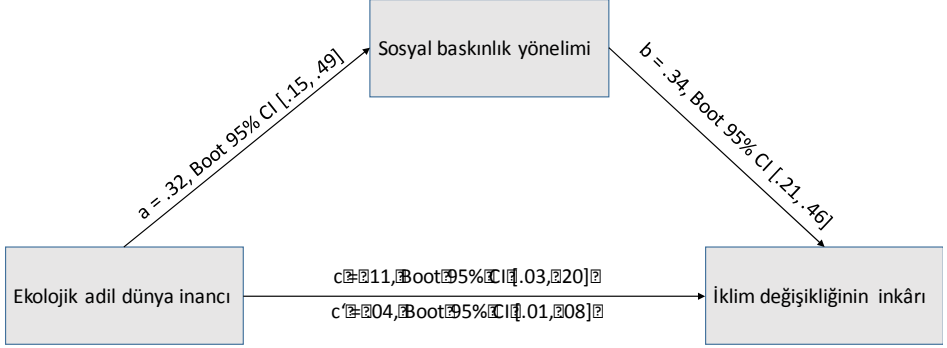
* $p < .01$

Aracılık Analizi

Ekolojik adil dünya inancı (EADİ) yordayıcı değişken (X), sosyal baskınlık yöneliminin (SBY) aracı değişken (M) ve iklim değişikliği inkârının (İDİ) yordanan değişken (Y) olarak dâhil edildiği aracılık modeli (bk. Figür 1), 5000 sanal (bootstrapping) örnekleme Hayes'in (2018: 91-107, 585) SPSS Process Macro (IBM Corp, 2016) eklentisi kullanılarak (Model 4) test edilmiştir. Modelde açıklanan varyans oranları (R^2), SBY için .05, İDİ için .19 olarak gözlenmiştir. Doğrudan etkiler (direct effects) incelendiğinde, EADİ'nin SBY ($B = .32$, Boot SE = .32, Boot 95% CI [.15, .49]) ve İDİ ($B = .11$, Boot SE = .04, Boot 95% CI [.03, .20]) üzerinde anlamlı pozitif etkileri olduğu görülmüştür. Buna ek olarak, SBY'nin İDİ ($B = .34$, Boot SE = .06, 95% CI [.21, .46]) üzerinde de anlamlı pozitif etkisi olduğu tespit edilmiştir. Dolaylı etki (indirect effect) açısından bakıldığında, hipotezle tutarlı olarak, SBY'nin, EADİ ile İDİ arasındaki ilişkide kısmi aracılık yaptığı gözlenmiştir ($B = .04$, Boot SE = .02, Boot 95% CI [.01, .08]). Cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek, yaş, çalışma durumu ve ekonomik düzey, modele kontrol değişkenleri olarak dâhil edildiğinde (covarite variables) de bu sonuçlar geçerlidir. Bu demografik değişkenler modele dâhil edildiğinde, SBY için açıklanan varyans .13'e, İDİ için açıklanan varyans .22'ye yükselmiştir. Buna ek olarak, cinsiyet ($B = .35$, Boot SE = .09, Boot 95% CI [.14, .56]) ve eğitim

düzeyi ($B = -.08$, Boot SE = .03, Boot 95% CI [-.15, -.02]) SBY'yi anlamlı bir şekilde yordamıştır.

Figür 2. Araştırmada Test Edilen Aracılık Modeli Sonuçları (Katsayılar standardize edilmemiş değerlerdir)

Tartışma

İklim değişikliği inkârına yönelik Türkiye’de daha önce bir araştırma yürütülmediği görülmüştür. İklim değişikliği inkârıyla ilgili Türkçe bir ölçüm aracına rastlanmadığından, bu çalışmada Håkkinen ve Akrami (2014) tarafından geliştirilen İklim Değişikliği İnkârı Ölçeği Türkçe alanyazına kazandırılmıştır. Ölçeğin Türkçe formuna uygulanan geçerlik ve güvenilirlik analizleri, Håkkinen ve Akrami (2014) tarafından rapor edilen bulgularla tutarlılık göstermektedir. Bu durum, İklim Değişikliği İnkârı Ölçeği’nin Türkiye’deki örneklemelerde de uygulanabilir olduğuna işaret etmektedir. Öte yandan, ölçeğin 3, 14 ve 15. maddelerinin yüklerinin görece düşük olduğu ve model uyumunu artırmak için doğrulayıcı faktör analizinin bu maddeler çıkarılarak gerçekleştirildiği göz önüne alındığında, gelecek çalışmalarda bu maddelerin yeniden gözden geçirilmesi önerilmektedir.

Araştırmanın hipotezleri genel olarak desteklenmiştir. İklim değişikliği inkârı bakımından cinsiyetler arasında bir fark bulunamamıştır (H_1 kabul edilmiştir). Bu konuda alanyazında farklı bulgular yer almaktadır (ör. Hu vd. 2017: 127; Jylhä vd. 2016: 185-186;

McCright vd. 2011: 1169; Panno vd. 2018: 877). Bu çalışma, iklim değişikliği inkârı bakımından kadın ve erkekler arasında farklılık olmadığını gösteren çalışmaları destekler niteliktedir (ör. Hu vd. 2017: 127; Panno vd. 2018: 877). Bunun dışında, eğitim düzeyi daha yüksek olan katılımcılar düşük olanlara kıyasla daha az oranda iklim değişikliğini inkâr etme eğilimi göstermişlerdir (H₂ kabul edilmiştir). Bu bulgu da alanyazınla tutarlıdır (ör. Brenkert-Smith vd. 2015: 352). Bu bulguyla ilgili belirtilmesi gereken önemli bir nokta, örneklemin genel olarak eğitim seviyesi yüksek olan kişilerden oluşmuş olmasıdır. Başka bir ifadeyle, bu araştırmada düşük eğitim düzeyi olarak nitelenen grup, ön lisans öğrencileri, önlisans derecesine sahip kişiler ve lisans öğrencilerini kapsamaktadır. Bu durumun bir açıklaması, verilerin çevrim-içi anket yoluyla elde edilmiş olmasıdır. Ancak, bu araştırmaya katılan ve düşük eğitim düzeyi olarak betimlenen grubun Türkiye'deki düşük eğitim durumundaki kişileri temsil etmediği unutulmamalıdır.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu, ekolojik adil dünya inancının iklim değişikliği inkârı ile pozitif yönde ilişkili olduğudur (H₃ kabul edilmiştir). Diğer bir ifadeyle, katılımcıların dünyanın ekolojik açıdan adaletli bir yer olduğuna inanma düzeyleri arttıkça iklimin değiştiğini inkâr etme düzeyleri de artmaktadır. Bu iki değişken arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir çalışmaya rastlanmamış olsa da, bu bulgu, Baier ve arkadaşlarının (2013: 278) ekolojik adil dünya inancının bir meşrulaştırma mekanizması gibi işlev gördüğü şeklindeki görüşünü destekler niteliktedir. Bunun yanı sıra, çalışmada sosyal baskınlık yöneliminin de iklim değişikliği inkârı ile pozitif yönde bir ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur (H₄ kabul edilmiştir). Bu bulgu, katılımcıların hiyerarşik bir yapının varlığına ve devamlılığına yönelik istekleri arttıkça, iklim değişikliğini daha fazla inkâr ettiklerini göstermektedir. Elde edilen bu bulgu, sosyal baskınlık yönelimi ile iklim değişikliği inkârı arasındaki pozitif yönlü ilişkiyi ortaya koyan önceki çalışmaların bulgularıyla tutarlılık göstermektedir (ör. Häkkinen vd. 2014: 63, 65; Jylhä vd. 2015: 110).

Çalışmada yapılmış olan ileri analizler ise hem ekolojik adil dünya inancının hem de sosyal baskınlık yöneliminin iklim değişikliği inkârını yordayabildiğini ortaya koymuştur. Ayrıca, sosyal baskınlık yöneliminin ekolojik adil dünya inancı ile iklim değişikliği inkârı arasındaki ilişkide aracılık rolüne sahip olduğu modelin doğrulandığı görülmüştür (H₅ kabul edilmiştir). Bu bulgu, sosyal baskınlık yöneliminin dünya görüşünden etkilenerek eşitsizliğe yol açan tutum ve davranışları etkileyebileceği görüşünü destekler niteliktedir (Bizer vd. 2012: 431; Duckitt 2001: 59, 81). Herkesin ekolojik olarak hak ettiğini aldığına dair inanışın mevcut toplumsal hiyerarşilerin devamlılığını destekleme ile ilişkili olması şaşırtıcı değildir. Nitekim bu bakış açısına göre toplumsal hiyerarşiler herkesin hak ettiğini aldığı bir düzende gerçekleşmektedir. Ekolojik adil dünya inancı ile iklim değişikliği inkârı arasında elde edilen bu ilişki, mevcut ekolojik sistemin kabulünün olduğu kadar, toplumsal hiyerarşilerin kabulünün de iklim değişikliği inkârını yordadığını göstermektedir (ör. Feygina vd. 2010: 330, 331-332; Jylhä vd. 2015: 110).

Sonuçlar ve Öneriler

Gerçekleştirilen bu çalışmanın hem Türkçe hem de uluslararası alanyazına katkıları bulunmaktadır. Öncelikle, bu çalışmayla İklim Değişikliği İnkârı Ölçeği Türkçe alanyazına kazandırılmıştır. Bunun ötesinde, hem bilimsel kanıtlara hem de günlük hayatta deneyimlenmeye başlanan sonuçlarına karşın, iklim değişikliğinin Türkiye örneğinde de inkâr edilebildiği gösterilmiştir. Ayrıca, bu inkârın sosyal psikolojik değişkenler olan ekolojik adil dünya inancı ve sosyal baskınlık yönelimi tarafından yordandığını göstermesi, bu çalışmanın Türkçe alanyazına sunduğu diğer bir katkıdır. Bununla ilişkili olarak, bu araştırmada öne sürülen, ekolojik adil dünya inancı ve iklim değişikliği inkârı arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yöneliminin aracı rolü olduğuna ilişkin model, uluslararası alanyazında daha önce test edilmemiştir. Böylece bu çalışmada, dünyanın aslında ekolojik olarak adil bir yer olduğu inancına sahip olmanın (ekolojik adil dünya

inancı) ve toplumsal düzende grup temelli hiyerarşilerin sürdürülmesini desteklemenin (sosyal baskınlık yönelimi) iklim değişikliğinin inkâr edilmesi ile nasıl bir ilişkiye sahip olduğu ilk kez incelenmiştir.

Bu çalışmada sosyal baskınlık yöneliminin ekolojik adil dünya inancı ve iklim değişikliği inkârı arasındaki ilişkide kısmi aracılık yaptığı bulunmuştur. Bu aracılık modelinin başka kültürlerden örneklerde de test edilmesi, özellikle küresel bir problem olan iklim değişikliğinin altında yatan sosyal psikolojik süreçlerin ve mekanizmaların betimlenmesi ve açıklanması açısından önem arz etmektedir. Çünkü iklim değişikliği insan faaliyetlerinin bir sonucudur, ancak bunun inkâr edilmesi, çevre yanlısı davranışlara yönelmenin önünde bariyer rolü oynamaktadır (ör. Feygina vd. 2010: 331-332).

Araştırmanın önemli bir sınırlılığı, enlemesine kesitsel bir ilişkisel araştırma desenine sahip olmasıdır. Bu nedenle, nedensellik ilişkisi kurmak mümkün değildir. Literatürdeki bulgular ışığında bu çalışmada test edilen aracılık ilişkisinin, farklı bir hipotezle de test edilebileceği söylenebilir. Başka bir anlatımla, sosyal baskınlık yönelimi yerine ekolojik adil dünya inancı da aracı değişken olarak analiz edilebilir. Dolayısıyla, buradaki aracılık etkisi bir neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde ele alınamaz. Buna karşın, bu çalışmadan elde edilen bulgular, güçlü ekolojik adil dünya inancına ve yüksek sosyal baskınlık yönelimi düzeylerine sahip bireylerin iklim değişikliği kavrayışlarını değiştirmeye ilişkin yollar bulunması gerektiğine işaret etmektedir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı, bu çalışmada cinsiyet farkı gözlenmemiş olmakla birlikte, örneklemin büyük kısmının kadınlardan oluşmasıdır (% 70,5). Bundan sonraki çalışmalarda cinsiyet açısından daha dengeli bir şekilde katılımcılara ulaşılması önerilmektedir. İklim değişikliği inkârı mekanizmasının anlaşılabilmesi için bundan sonra hem boylamsal hem de deneysel çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, sonraki çalışmalarda farklı sosyal psikolojik mekanizmaların (ör. ahlaki uzaklaşma düzeyinin) iklim değişikliği inkârı ile ilişkisi incelenebilir. Bu çalışmada, lisansüstü

derecesine sahip katılımcılardan oluşan grup ile ön lisans öğrencisi, ön lisans dereceli ve lisans öğrencisi katılımcılardan oluşan grup arasında farklar gözlenmiştir. Bu bulgular, üniversite eğitimi sırasında iklim değişikliğine ilişkin bilgilendirme çalışmalarına yer verilmesinin gerekliliğine işaret etmektedir. Bu araştırmanın bulguları, insanlarda farkındalık oluşturmaya yönelik düzenlenen kampanya içeriklerinin düzenlenmesinde fayda sağlayabileceği gibi alanda çalışan uzmanlara da yol gösterici olabilir.

Kaynaklar

Baier, Monika vd. (2013). “Ecological Belief in a Just World”. *Social Justice Research*, C. 26, S. 3, s. 272-300.

Björnberg, Karin Edvardsson vd. (2017). “Climate and Environmental Science Denial: A Review of the Scientific Literature Published in 1990-2015”. *Journal of Cleaner Production*, S. 167, s. 229-241.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (1992). *United Nations Framework Convention on Climate Change: Text*. Geneva: UNEP/WMO.

Bizer, George Y. vd. (2012). “Belief in a Just World and Social Dominance Orientation: Evidence for a Mediation Pathway Predicting Negative Attitudes and Discrimination Against Individuals with Mental Illness”. *Personality and Individual Differences*, C. 52, S. 3, s. 428-432.

Brenkert-Smith, Hannah vd. (2015). “Climate Change Beliefs and Hazard Mitigation Behaviors: Homeowners and Wildfire Risk”. *Environmental Hazards*, C. 14, S. 4, s. 341-360.

Byrne, Barbara M. (2010). *Structural Equation Modeling with AMOS: Basic Concepts, Applications, and Programming*. New York: Routledge.

Clayton, Susan vd. (2016). “Justice and Environmental Sustainability”. *Handbook of Social Justice Theory and Research*. Ed: Clara Sabbagh ve Manfred Schmitt. New York: Springer, s. 369-386.

Duckitt, John (2001). “A Dual-Process Cognitive-Motivational Theory of Ideology and Prejudice”. *Advances in Experimental Social Psychology*, S. 33, s. 41-113.

Feygina, Irina vd. (2010). “System Justification, the Denial of Global Warming, and the Possibility of ‘System-Sanctioned Change’”. *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 36, S. 3, s. 326-338.

Häkkinen, Kirsti ve Nazar Akrami (2014). “Ideology and Climate Change Denial”. *Personality and Individual Differences*, S. 70, s. 62-65.

Hayes, Andrew F. (2018). *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*. New York: Guilford.

Hayes, Nicky (2011). *Doing Psychological Research: Gathering and Analysing Data*. New York: Open University Press.

Hu, Saiquan vd. (2017). “How Political Ideology Affects Climate Perception: Moderation Effects of Time Orientation and Knowledge”. *Resources, Conservation and Recycling*, S. 127, s. 124-131.

Hu, Li-tze ve Peter M. Bentler (1999). “Cutoff Criteria for Fit Indexes in Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria Versus New Alternatives”. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, C. 6, S. 1, s. 1-55.

IBM Corporation (2016). *SPSS for Windows, Version 24.0*. Armonk, New York: IBM Corp.

Intergovernmental Panel on Climate Change [IPCC] (2014). “Summary for Policymakers”. *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of*

Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Ed: Field, C.B., V.R. Barros, D.J. Dokken, K.J. Mach, M.D. Mastrandrea, T.E. Bilir, M. Chatterjee, K.L. Ebi, Y .O. Estrada, R.C. Genova, B. Girma, E.S. Kissel, A.N. Levy, S. MacCracken, P. R. Mastrandrea ve L.L. White. Cambridge, United Kingdom, New York: Cambridge University, s. 1-32.

Jamieson, Dale (2007). “The Heart of Environmentalism”. *Environmental Justice and Environmentalism: To Social Justice Challenge to the Environmental Movement*. Ed: Ronald Sandler ve Phaedra C. Pezullo. Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology, s. 85-101.

Jylhä, Kirsti M. ve Nazar Akrami (2015). “Social Dominance Orientation and Climate Change Denial: The Role of Dominance and System Justification”. *Personality and Individual Differences*, S. 86, s. 108-111.

Jylhä, Kirsti M. vd. (2016). “Denial of Anthropogenic Climate Change: Social Dominance Orientation Helps Explain the Conservative Male Effect in Brazil and Sweden”. *Personality and Individual Differences*, S. 98, s. 184-187.

Kals, Elisabeth ve Yvonne Russell (2001). “Individual Conceptions of Justice and Their Potential for Explaining Proenvironmental Decision Making”. *Social Justice Research*, C. 14, S. 4, s. 367-385.

Karaçanta, Hatice (2002). *Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Başka Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Kiral Ucar, Gözde vd. (2016). “The Ecological Belief in a Just World and Environmental Behavior”. *31st International Congress of Psychology, Yokohama, Japan, 24-29th July 2016*. *International Journal of Psychology*, S. 51, s. 567.

McCright, Aaron M. ve Riley E. Dunlap (2011). “Cool Dudes: The Denial of Climate Change Among Conservative White Males in the United States”. *Global Environmental Change*, C. 21, S. 4, s. 1163-1172.

Milfont, Taciano L. vd. (2013). “Environmental Consequences of The Desire to Dominate and Be Superior”. *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 39, S. 9, s. 1127-1138.

Panno, Angelo vd. (2018). “Mindfulness, Pro-environmental Behavior, and Belief in Climate Change: The Mediating Role of Social Dominance”. *Environment and Behavior*, C. 50, S. 8, s. 864-888.

Pratto, Felicia vd. (1994). “Social Dominance Orientation: A Personality Variable Predicting Social and Political Attitudes”. *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 67, S. 4, s. 741-763.

Reese, Gerhard ve Lisa Jacob (2015). “Principles of Environmental Justice and Pro-Environmental Action: A Two-Step Process Model of Moral Anger and Responsibility to Act”. *Environmental Science and Policy*, S. 51, s. 88-94.

Sano, Junji vd. (2019). “Prediction of Vertical and Horizontal Distribution of Vegetation Due to Climate Change in the Eastern Mediterranean Region of Turkey”. *Climate Change Impacts on Basin Agro-ecosystems*. Ed: Tsugihiko Watanabe, Selim Kapur, Mehmet Aydın, Rıza Kanber ve Erhan Akça. Charm: Springer, s. 201-222.

Sidanius, Jim ve Felicia Pratto (1999). *Social Dominance: An Intergroup Theory of Social Hierarchy and Oppression*. New York: Cambridge University.

Stanley, Samantha K. vd. (2017). “Dimensions of Social Dominance and Their Associations with Environmentalism”. *Personality and Individual Differences*, S. 107, s. 228-236.

Syme, Geoffrey J. vd. (2000). “Ecological Risks and Community Perceptions of Fairness and Justice: A Cross-Cultural Model”. *Risk Analysis*, C. 20, S. 6, s. 905-916.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. “İç Göç İstatistikleri” http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1067 (Erişim Tarihi: 15.02.2019).

_____ (2016). *İstatistiklerle Türkiye 2015*. Ankara: TÜİK.

_____ (2017). “Seragazi Emisyonları 475,1 Mt CO₂ Eşdeğerine Yükseldi”

http://tuik.gov.tr/basinOdasi/haberler/2017_22_20170427.pdf (Erişim Tarihi: 20.02.2019).

Watson, James E. M. (2014). “Human Responses to Climate Change Will Seriously Impact Biodiversity Conservation: It's Time We Start Planning for Them”. *Conservation Letters*, C. 7, S. 1, s. 1-2.

EXTENDED ABSTRACT

Daily life experiences and scientific evidence suggest that climate has been changing and it is one of the major problems of today. However, climate change can be denied by various people and organizations, such as governments, political entities, religious institutions, industrial companies, the media, and the general public (Bjornberg et al. 2017: 235-236). Even, there are scientists among the groups that deny climate change. Unfortunately, climate change denial hampers preventive behaviours (e.g., Feygina et al. 2010: 331-332). One aim of this study was, therefore, to test whether climate change is also denied in Turkish samples. Moreover, social group differences in climate change denial regarding gender and educational level were investigated. Further, it was aimed to examine the relationships between climate change denial, ecological belief in a just world, and social dominance orientation. Ecological belief in a just world indicates that the world is basically an ecologically just place in which people get what they deserve concerning ecological resources and demands (Baier et al. 2013: 285, 287), whereas social dominance orientation indicates one's preference for inequality among social groups (Sidanius and Pratto 1999: 39, 48). Thus, it was assumed that social dominance orientation will mediate between ecological belief in a just world and climate change denial.

Data were collected online. The sample consisted of 275 participants (194 women, 61 men) aged from 18 to 78 years ($M = 28.57$, $SD = 10.36$). Participants were asked to complete the demographic information, the scales of climate change denial, ecological belief in a just world, and social dominance orientation.

The results revealed that the Climate Change Denial Scale has satisfactory psychometric properties. The Cronbach Alpha value was .87. Confirmatory factor analysis showed that fit indices of the scale were satisfactory levels (e.g., $\chi^2/df=1.71$, $GFI=.95$, $RMSEA=.05$, $SRMR=.05$). There was a significant difference in climate change denial scores between the postgraduate participants and the participants who had two-year degree and who were undergraduates $F(2, 261) = 7.16$, $p = .001$. Participants with a postgraduate degree ($n = 58$, $M = 1.56$, $SD = 0.52$) were less likely to deny climate change than the participants who had two-year degree and who were undergraduates ($n = 148$, $M = 1.92$, $SD = 0.74$). Further, it was found that climate change denial was positively associated with both ecological belief in a just world ($r = .25$, $p < .01$) and social dominance orientation ($r = .22$, $p < .01$). To test research hypotheses, a mediation analysis using Model 4 of PROCESS macro for SPSS (Hayes 2018: 91-107, 585) was conducted. Finally, results showed that social dominance orientation mediated the relationship between ecological belief in a just world and climate change denial.

In conclusion, the present study confirmed that the Climate Change Denial Scale could be used in Turkish samples. Further, the study hypotheses were confirmed in general. In line with the literature, the more the participants believe in an ecologically just world (e.g., Feygina et al. 2010: 331-332), and the more they desire for social group hierarchies (e.g., Häkkinen and Akrami, 2014: 63, 65) the more they deny climate change. Finally, ecological belief in a just world predicts climate change denial through acceptance of social group hierarchies (Jylhä and Akrami 2015: 110).